

Geen punt

M.F. Houben

De Militaire Spectator biedt reeds geruime tijd de nodige ruimte voor 'tegenwicht', 'andere meningen' en een column. De redactie is er blijkbaar van overtuigd dat er een zekere meerwaarde schuilt in een afwijkend geluid. Dat is iets om te koesteren.

Toen besloten werd om de Militaire Spectator ook van rijkswege aan marineofficieren aan te bieden, bedacht de redactie dat het wenselijk zou zijn om een columnist uit de maritieme hoek aan te trekken.

Na wat heen en weer gebeld te hebben, kwam mijn naam bovendrijven en werd ik vervolgens verzocht om eens in de drie maanden deze column te gaan vullen. Nu heb ik nog nooit met enige regelmaat een column geschreven maar ik waag het er maar op. Dat is wellicht een sprong in het diepe – zeker voor u, beste lezer. Voordat ik echter mijn toezegging deed, heb ik mij afgevraagd aan welke eisen ik in mijn nieuwe rol geacht word te voldoen en welke vrijheid een militaire columnist heeft in de keuze en behandeling van zijn onderwerpen.

De verwachting ten aanzien van een column is die van het afwijkende geluid, de tegendraadse opvatting of de bewust verkeerd begrepen hint. De hoop is dat deze 'afwijking' de werkelijkheid als het ware oprekt. Immers, in een symfonie heeft ook een dissonant nut. Johann Sebastian Bach is door het gebruik van het contrapunt groot geworden. De meerwaarde van een in de pas lopende, militair-politiek correcte columnist is nihil. Een columnist biedt een scheve, wat schuinse blik op de realiteit. Het is iemand die als een telganger beeldverstorend werkt. Die willens en wetens uit de pas loopt. Meer van hetzelfde is dus niet wenselijk.

Eerste aanname: de column als tegenwicht, tegen kuddegedrag en te gemakkelijke conclusies.

Maar alleen eigenzinnig of tegendraads zijn is niet genoeg. Een column is een podium en op dat podium moet worden gescoord. Een column dient een punt te bevatten – zo leer ik van Remco Campert – en de columnist dient dat punt ook te maken. Dat is hij aan het podium verplicht. Niet (willen) scoren betekent bewust een kans missen en dat is een kapitale fout. In meerdere opzichten is een columnist een non-conformist, maar scoringsdrang is hem niet vreemd.

Tweede aanname: een (goede) column bevat een punt, ook als de columnist geen punt lijkt te hebben.

Een columnist is in de regel geheel vrij in de keuze van zijn onderwerpen en de wijze waarop hij deze behandelt. Zo ben ik ook geheel vrijgelaten door de redactie en heb geen instructies van de redactie ontvangen.

Toch vraag ik me af: hoe heeft Defensie zijn columnisten graag? Positief-kritisch, meedenkend, loyaal, scherp. Het fileermes op zak, maar met een hoge mate van zelfcensuur. De scherpe analyse is gewenst, maar zonder sensatiezucht. Goede raad: val geen stand beleid aan, kom niet op genomen beslissingen terug, hou het onder de pet want het ligt gevoelig! Niet scoren voor open doel. Niet het mes op de keel zetten. Niet insinueren, niet plagiëren, niet beledigen of verdacht maken, niet grappig zijn 'ten koste van'. Roddelen mag, overdrijven ook, evenals de spot drijven met, het liefst met jezelf. Doop je pen niet in vitriool, schiet niet met een kanon op een olifant. Hemel de Marine niet teveel op.

Taboeonderwerpen. We willen dat niet graag toegeven, maar taboes zijn er wel degelijk, ook voor mij. Het Koningshuis is taboe, evenals de politieke leiding, het willen afschaffen van de onderzeedienst, het terugdraaien van de JSF-'deal', het ontstane bestuurlijke tekort door de onderschikking van de CDS aan de

SG, het FPS. Ook het 'souffleren' van Kamerleden, lekken enzovoorts, allemaal anathema. Waarom? Een militair columnist is onder de wapenen, ambtenaar, professioneel gebonden aan beleid, vertegenwoordiger van volk en vaderland. Verantwoordelijk.

Derde aanname: een columnist in actieve militaire dienst is niet vrij in de keuze van zijn onderwerpen.

Welke instrumenten staan de columnist ter beschikking? We hebben geconstateerd dat de marges voor een militaire columnist smal zijn. Hij is niet vrij in de keuze van zijn onderwerpen en in de behandeling ervan ook al niet. Het gaat dus om de aard van de beperkingen, de vaststelling van de marges, de toonhoogte. Welke toon sla je aan: zuur, bitter, cynisch, vijandig, positief-kritisch?

In ieder geval ontwikkelt een columnist een eigen stem. Ten aanzien van de instrumentvoering schiet een 'gepaste prudentie' door mijn hoofd. Sarcasme, hyperbool (overdrijving), leedvermaak, denigrerende opmerkingen, het smalend langs de zijlijn staan – 'ik zei het je toch' – allemaal uit den boze. Wel tot mijn beschikking heb ik de lichte ironie, de humor, de overdrijving en de indirecte aanval (von Clausewitz).

Ook de ogenschijnlijk onbelangrijke, toevallige gebeurtenis ('le petit histoire') om een grotere kwestie of probleem zichtbaar te maken of aan de orde te stellen is een mogelijkheid. Het syndroom van de voorlichter – denken in bedreigingen, niet in kansen – is de columnist echter vreemd.

Vierde aanname: een columnist neemt mensen en gebeurtenissen op de korrel, maar schiet ze niet af.

Een column is een platform. Afhankelijk van de status van de krant of het magazine is het een meer of minder machtig platform. Een mooi voorbeeld is de Franse schrijver Émile Zola die met een 'ik beschuldig' de zaak Drey-

fus aan het rollen bracht. De joodse kapitein Alfred Dreyfus werd in 1894 onterecht beschuldigd van hoogverraad.

Zola beschuldigde de Franse rechterlijke macht ervan overhaaste conclusies te hebben getrokken, terwijl de overheid dit zou hebben willen toedekken. Na een jarenlange strijd – die samenleving en krijgsmacht tot op het bot verdeelde – werd Alfred Dreyfus in 1906 gerehabiliteerd. Zola nam Dreyfus in bescherming, kwam op voor de goede zaak, sprak zich uit en gaf een stem aan iemand die geen stem bezat. Hij nam positie in en zette zich vervolgens schrap.

Vijfde aanname: een columnist stelt aan de kaak – misstanden, geen personen – maar klaagt niet aan. Hij is geen openbaar aanklager.

Jan Mulder werd in de Volkskrant bij zijn afscheid een 'speelvogel' genoemd: de columnist als hofnar. De functie van een hofnar is in de literatuur weinig belicht, terwijl over het grote belang van zijn functie wel degelijk consensus bestaat. Een hofnar spiegelt en spot en het lijdend voorwerp van zijn spot is de vorst. Een hofnar houdt zijn vorst een spiegel voor, maar de gebruikelijke vorm van communicatie wordt hem ontzegd. Hij maakt gebruik van zang en dans, grappen, grollen en een enkele belediging, maar maakt geen deel uit van welk politiek beraad dan ook. De hofnar is scherp en schrander, hij belichaamt een vroege vorm van de 'stand up comedian'.

Zesde aanname: een columnist is géén hofnar, maar humor is een belangrijk stuk gereedschap voor een columnist.

Beste lezer, ik kom voort uit een korps dat de wereld als werkterrein heeft. Als columnist is mijn wereld beperkt, mijn gereedschapskist slechts gedeeltelijk gevuld. Ik heb u deelgenoot gemaakt van mijn overwegingen en reflecties op de vraag of ik als columnist voor de Militaire Spectator zou gaan schrijven. Ik heb besloten op de uitnodiging in te gaan en kom dus terug. Maar u weet nu hoe ik er in sta.

TEGGENWICHT